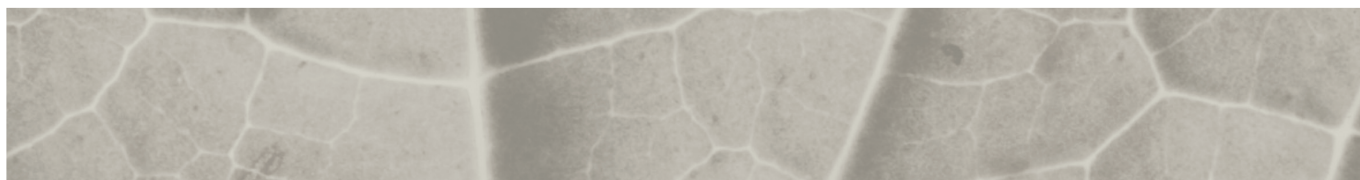

EHS Heeswijkse Aa-Beemden

Invloed ontwikkeling Heeswijkse Aa-beemden op EHS
veranderingen en compensatie

Opgesteld door ELINGS
19 december 2016

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Huidige situatie	4
2.1 Gebiedsbeschrijving	4
2.2 EHS huidig	4
2.3 Gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden	7
3. EHS compensatie	9
3.1 Compensatieplichtige natuurwaarden	9
3.2 Compensatie taakstelling	9
3.3 Compensatieplan	11
Bijlage	

opgesteld door:

ELINGS

Zwanenburgseweg 6A
5473 KT Heeswijk-Dinther
T (0413) 320 777
F (0413) 341 721
www.ELINGS.nl
info@elings.nl

19 december 2016

1. Inleiding

Voor het gebied tussen de zuidrand van Heeswijk-Dinther en de N279 zijn plannen in ontwikkeling. Het betreft een gebiedsontwikkeling waarmee het gebied een impuls krijgt gebaseerd op de aanwezige (potentiële) landschappelijke en ecologische kenmerken en waarden in het gebied. Daarnaast heeft deze ontwikkeling als doel om de Nimby-situatie rondom het bedrijf van Gebr. Dijkhoff op te heffen.

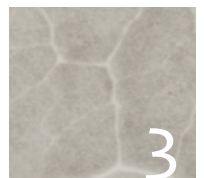
De ingrepen behorende bij de gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden hebben invloed op de ecologische hoofdstructuur (EHS). Het betreft het de aantasting van een populierenbosje waar het bedrijfsterrein komt te liggen. De gebiedsontwikkeling voorziet in de directe omgeving in compensatie van de aangetaste EHS en realisatie van nog niet gerealiseerde EHS en EVZ. Een wijziging in de begrenzing van de EHS wordt voorgesteld zodat een kwalitatieve en kwantitatieve versterking van de ecologische waarden ter plekke worden gerealiseerd.

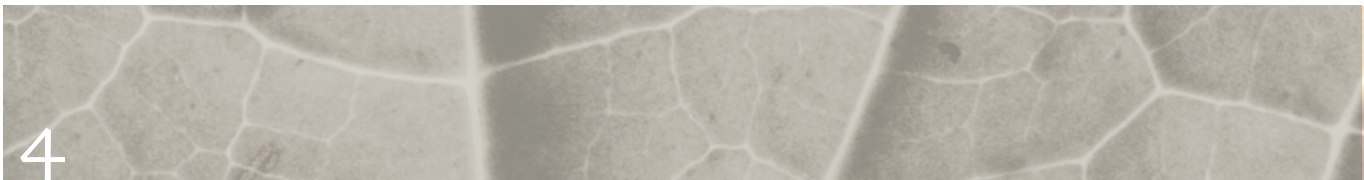
De gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden is omschreven aan de hand van de huidige situatie en de voorgenomen ontwikkeling in hoofdstuk 2. De ecologische hoofdstructuur voor de huidige situatie en de compensatie taakstelling behorende bij de ontwikkeling zijn opgenomen in het derde hoofdstuk.

In de gehanteerde beleidsnota's zoals de Verordening ruimte wordt nog steeds gesproken over Ecologische Hoofdstructuur / EHS. Na de introductie van het Natuurnetwerk Brabant / NNB zijn deze stukken nog niet aangepast. In onderliggend document wordt gerefereerd naar het vigerende beleid met de voormalige naamgeving, en worden beide termen gehanteerd.

ELINGS

2. Heeswijkse Aa-Beemden

2.1 Gebiedsbeschrijving

Het plangebied van de gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden ligt ten zuiden van de kern Heeswijk-Dinther (gemeente Bernheze). Het terrein met een omvang van ongeveer 5 ha wordt ingeklemt tussen de N279 aan de zuidrand en de gekanaliseerde beek de Aa aan de noordrand.

De nieuwe toegangsweg van Heeswijk vormt de westelijke begrenzing, en de agrarische perceelsgrenzen vormen de oostelijk grens. Het gebied wordt doorsneden door de Aa.

Tussen de Aa en de N279 ligt het bedrijfsterrein van de Gebr. Dijkhoff bv. Aan de achterzijde van dit terrein ligt een populierenbos en aan de voorzijde van het terrein liggen agrarische gronden. De bebouwing ten zuiden van het bedrijfsterrein wordt door het verleggen en verbreden van de N279 verwijderd.

Ook de bedrijfslocatie aan de Lariestraat 25 te Heeswijk-Dinther behoort tot de ontwikkeling. De ontwikkelingen op dit terrein hebben geen effect op de ecologische hoofdstructuur.

2.2 Voorgenomen ontwikkeling

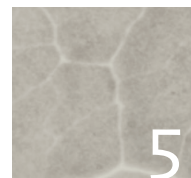
De ruimtelijke situatie gaat veranderen: enkele functies in het gebied verdwijnen, en enkele functies een kans krijgen om zich te ontwikkelen. Heeswijk krijgt een nieuwe aansluiting op de N279, en daarmee een nieuwe toegangsweg. Om die reden biedt de nieuwe entree weg kansen voor de beleving van het 'thuis komen'. Een beleving van een geleidelijke overgang vanuit dynamische (werk)omgeving naar de rustige thuisomgeving.

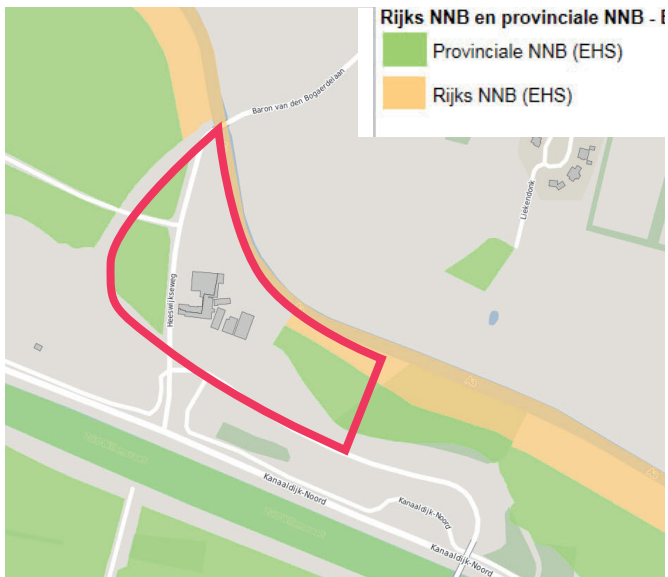
Voor de Aa betekent dit een ontwikkelingskans. Rondom de beekloop ontstaat ruimte voor het realiseren van een ecologische verbindingzone. Het plangebied vormt hierdoor een stapsteen tussen de Kilsdonkse Molen en Kasteel Heeswijk.

Ook voor het bedrijf (Gebr. Dijkhoff bv) kent de infrastructurele ingrepen in de omgeving (verbreding N279) ontwikkelingskansen.

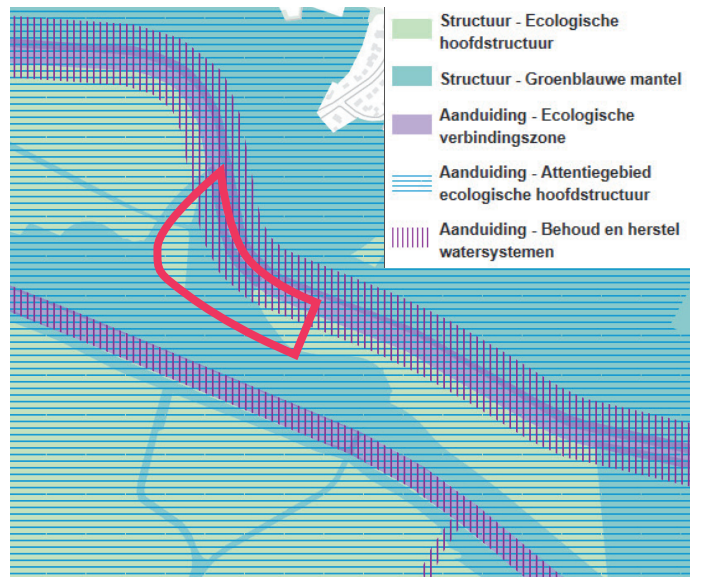

ELINGS

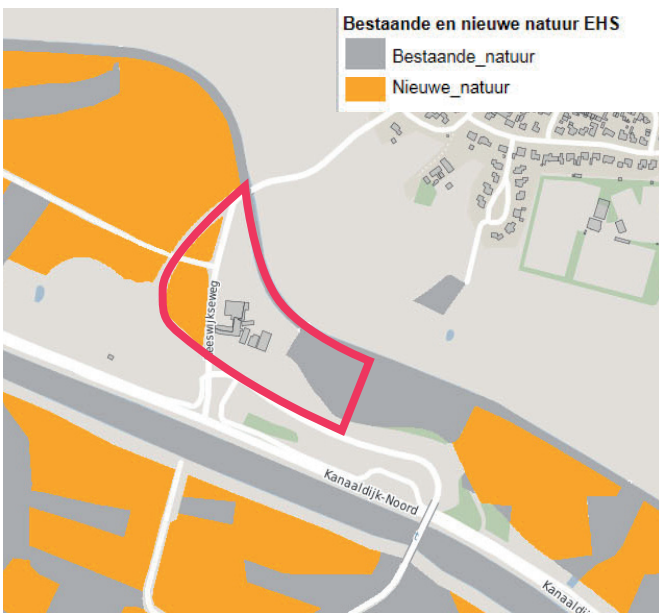

Uitsnede Natuurbeheerplan - thema EHS Rijk/Provincie (kaartbank.brabant.nl)

Uitsnede Verordening Ruimte - thema natuur en water (ruimtelijkeplannen.nl)

Uitsnede Natuurbeheerplan - thema Bestaande en nieuwe natuur EHS (kaartbank.brabant.nl)

Uitsnede Natuurbeheerplan - thema Ambitie (kaartbank.brabant.nl)

3. EHS compensatie

3.1 Huidige EHS

Enkele delen van het plangebied zijn opgenomen als Ecologische Hoofdstructuur (EHS) / Natuurnetwerk Brabant (NNB). Hierbij is onderscheid te maken tussen Rijks NNB en Provinciale NNB. De Aa en een direct aangrenzend perceel zijn opgenomen als Rijks NNB - met Europese verplichtingen als Natura2000 en Kaderrichtlijn Water. De overige gronden zijn Provinciale NNB.

In de VR 2014 is binnen het thema 'natuur en landschap' het volgende onderscheid te maken voor het plangebied. De Aa is opgenomen als aanduiding – Ecologische verbindingszone en Aanduiding – Behoud en herstel waterstelsel. De gronden aan de voor- en achterzijde van het bedrijfsterrein zijn opgenomen als Structuur – Ecologische hoofdstructuur. De overige gronden zijn opgenomen als Structuur – Groenblauwe mantel.

Uit het Natuurbeheerplan - thema bestaande en nieuwe natuur - van de Provincie Noord-Brabant blijkt dat een gedeelte van aangeduide NNB nog niet gerealiseerd is. In dit plan zijn tevens de ambities (thema ambitie) opgenomen. Deze zijn als volgt:

Roze met strepen: zoekgebied

Groen: vochtig hooiland

Blauw: beek en bron

Mintgroen: rivier- en beekbegeleidend bos

Donker groen: haagbeuken- en essenbos

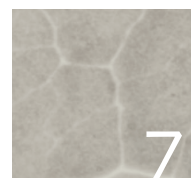
3.2 Compensatie taakstelling

In de Verordening ruimte van de Provincie Noord-Brabant is de ecologische hoofdstructuur begrensd. Het hoofddoel van het ruimtelijk beleid voor de EHS is het bijdragen aan een samenhangend netwerk van kwalitatief hoogwaardige natuurgebieden en natuurlijke landschappen door bescherming, instandhouding en ontwikkeling van de aanwezige bijzondere waarden en kenmerken. Indien natuur- en landschapswaarden van de EHS worden aangetast, dienen mitigerende maatregelen te worden getroffen waarmee de schade zoveel mogelijk wordt beperkt. Indien er wel schade wordt veroorzaakt dient compensatie plaats te vinden.

Met de gebiedsontwikkeling worden de gebieden opgenomen als EHS en/of zoekgebied EHS aangetast en/of weggenomen. Door de beperkte omvang van de ingrepen op de EHS in de gebiedsontwikkeling kan deze gezien worden als kleinschalige ingreep. In overleg met de

ELINGS

7

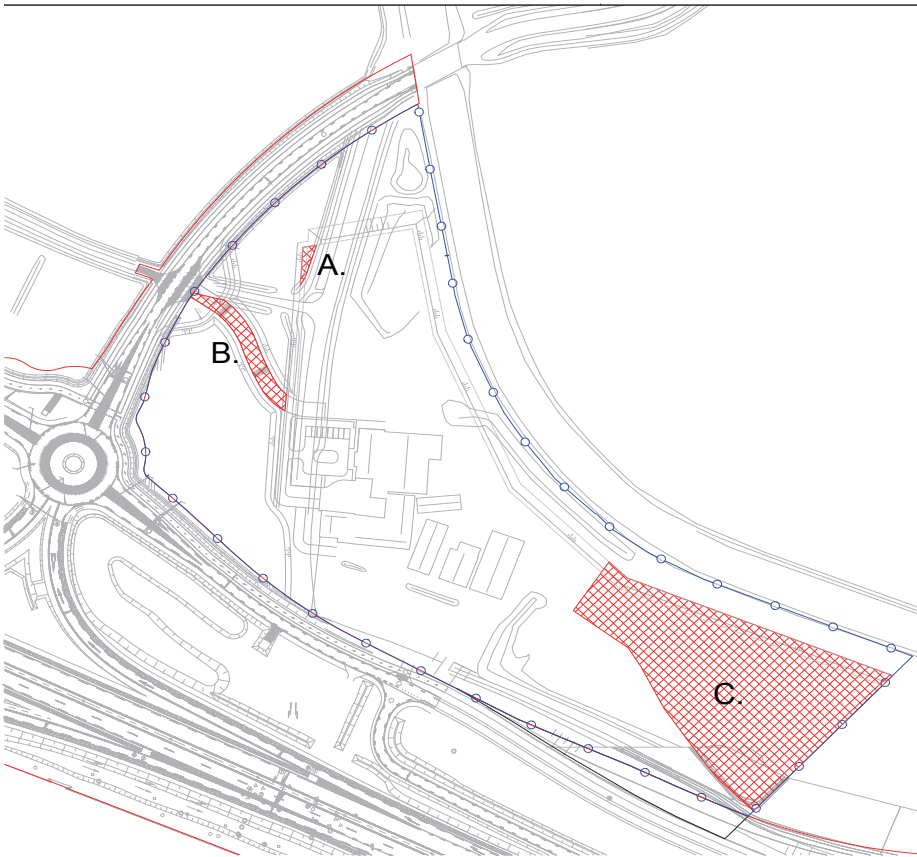

Bestaande EHS binnen het plangebied
A + B = niet gerealiseerd

Legenda oppervlakten

	Bestaande EHS
	A. 0,1792 ha
	B. 0,6419 ha
	C. 0,8804 ha
	Tot. 1,7015 ha

	Plangrens (gebaseerd op kadastrale grenzen en PIP grens)
---	---

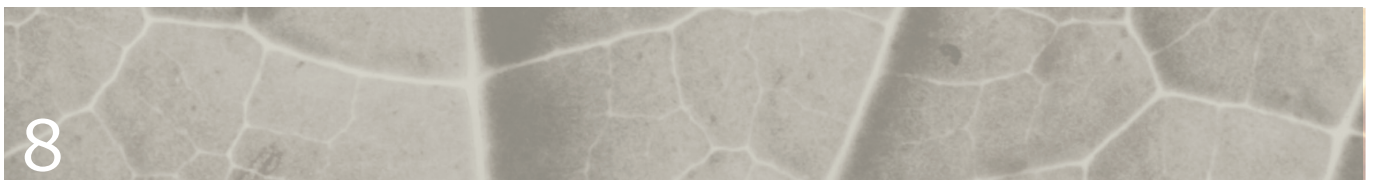

Aantasting EHS binnen plangebied

Legenda oppervlakten

	Aangetaste EHS
	A. 0,0062 ha
	B. 0,0451 ha
	C. 0,7060 ha
	Tot. 0,7573 ha

	Plangrens (gebaseerd op kadastrale grenzen en PIP grens)
---	---

provincie Noord-Brabant is besloten om de begrenzing van de EHS aan te passen, volgens artikel 5.5 Wijziging van de begrenzing op verzoek bij kleinschalige ingrepen. Hierbij moet voldaan worden aan artikel 5.7 Aanvullende regels voor fysieke compensatie. De gemeente Bernheze dient hiertoe een verzoek in bij Gedeputeerde Staten, conform Artikel 36.5 Verordening ruimte.

3.3 Compensatieplichtige natuurwaarden

kwalitatief

Staro heeft een analyse uitgevoerd naar de ecologische waarden behorende bij de gebiedsontwikkeling (Staro, 2015; Staro, 2016). De landschappelijke en ecologische kenmerken en waarden van het plangebied hangen nauw samen met de ligging in het beekdal van de Aa. Van oorsprong is de Aa ter hoogte van het plangebied een langzaam stromende laaglandbeek met vrij veel meanders en een goed ontwikkelde watervegetatie alsmede een rijke fauna. Het omliggende landschap bestaat van oorsprong uit een mozaïek van soortenrijke hooilanden, moerasjes, vochtige en natte loofbossen en vaak ook knotbomenrijen en singels. Van dit oorspronkelijke beekdallandschap is in het plangebied relatief weinig bewaard gebleven.

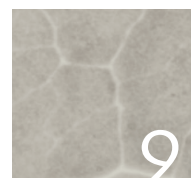
In de huidige situatie zijn de ecologische potenties in het plangebied laag. De oorzaak hiervan ligt vooral in het sterk gereguleerde waterpeil van de Aa en het gebrek aan dynamiek en het agrarische en bedrijfsmatige gebruik van de gronden in het plangebied. Met name de kanalisatie van de Aa heeft ertoe geleid dat de omstandigheden dusdanig zijn veranderd dat kenmerkende waarden zijn verdwenen of drastisch zijn verminderd.

De akkers en weilanden vormen vanwege het intensieve gebruik ongeschikt leefgebied voor veel van de karakteristieke flora en fauna van het beekdallandschap. De plantengroei in de Aa is eenvormig. Gelet op de structuur en het normprofiel komen in de beek geen noemenswaardige soorten vogels en amfibieën voor. De zone langs de Aa bestaat uit grazige, ruige vegetatie die jaarlijks wordt gemaaid. Het grootste deel van de graslanden is in agrarisch gebruik. Het bedrijfsterrein heeft vanwege het intensieve gebruik geen ecologische waarde.

Met de gebiedsontwikkeling vinden op twee plekken ingrepen plaats in de EHS: het natte populierenbos aan de achterzijde van het bedrijfsterrein en de voorzijde van het bedrijfsterrein.

ELINGS

kwantitatief

In de afbeelding op pagina 8 is het areaal EHS van de huidige situatie en het te compenseren gedeelte opgenomen.

Het populierenbos

Het natte populierenbos aan de achterzijde van het terrein van de Gebr. Dijkhoff bv behoort tot de EHS. Het bos beslaat een oppervlakte van 0.62 ha dat wordt aangetast (aangeduid met C op de afbeelding pagina 8).

Dit bos is opgenomen op de Natuurbeheerkaart van de Provincie Noord-Brabant als 'rivier- en beekbegeleidend bos' en als 'haagbeuken- en essenbos'. Gebaseerd op de ontwikkelingsduur natuurdoeltypen (Bijlage 3 van de 'Spelregels EHS' van de Rijksoverheid - 2007) hebben deze typen bos een ontwikkelingsduur van 25-100 jaar. Hiervoor geldt een compensatie toeslag van 2/3 van het oppervlakte plus de gekapitaliseerde kosten van het ontwikkelingsbeheer. De compensatie opgave betreft 1.04 ha nieuwe EHS.

Voorzijde bedrijfsterrein

Aan de voorzijde van het bedrijfsterrein van Gebr. Dijkhoff bv liggen agrarische gronden (weilanden). Deze gronden zijn nog niet gerealiseerde EHS. Met de gebiedsontwikkeling wordt 0.05 ha van dit gebied aangetast. In de huidige situatie ligt er een landweg, deze valt - na het verleggen van de Heeswijkseweg - in het voorterrein van het bedrijf. De ontsluiting van het bedrijf krijgt een andere routing door het voorterrein. Dit is de aantasting van de EHS. Ook steekt een gedeelte van het toekomstige bedrijf in deze (nog niet-gerealiseerde) EHS.

Voor dit gebied geldt geen compensatietoeslag omdat het nog niet gerealiseerde EHS is.

Het te compenseren oppervlak is gelijk aan het huidige oppervlak van 0.05 ha.

De totale compensatie opgave

De totale compensatie opgave is 1.09 ha.

3.3 Compensatie EHS

Kwalitatief

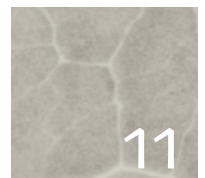
De compensatie van verloren areaal EHS bestaat uit de volgende ingrepen:

- De voorgenomen ontwikkeling heeft invloed op de EHS. Slechts een klein deel van de EHS wordt aangetast met de ontwikkeling; dezelfde ontwikkeling draagt bij aan het realiseren van EHS en/of het verbeteren van het functioneren van de EHS. Met de ingreep worden de kenmerken en waarden van het gebied vergroot. Met de inrichting worden gebiedskarakteristieken benut en de visie/ambitie voor de EHS waargemaakt.
- Realiseren van nog niet gerealiseerde EHS binnen het plangebied aan de voorzijde van het bedrijfsterrein. De agrarische gronden worden omgevormd tot vochtige hooilanden.
- In overleg met de betrokken overheden (gemeente Bernheze en Provincie Noord-Brabant) is besloten om de EHS, die niet in nog niet gerealiseerde EHS gerealiseerd kan worden, binnen het plangebied te compenseren. De compensatie van het populierenbos vindt hierdoor plaats rondom de Aa en op de voorzijde van het terrein.
- Ten behoud van de biotoop en de realisatie van de natuurambitie (zoals verwoord in het Natuurbeheerplan) wordt een gedeelte ingericht met opgaande beplanting.
- Als onderdeel van de 'ruimtelijke kwaliteit' behorende bij een 'rode' ontwikkeling in het buitengebied wordt het bedrijfsterrein omzoomd door een groene wal. Deze groene aankleding maakt geen onderdeel uit van de EHS compensatie (kwantitatief bezien), maar draagt kwalitatief wel bij aan het functioneren van de EHS. Het glooiend grondlichaam (tegen de keermuur) sluit aan bij de karakteristieken van het beekdal. De beplanting bestaat uit gebiedseigen beplanting: struweel (meidoorn, sleebes, vlier, vuilboom, hazelaar) en bomen (eik, es, haagbeuk). Allen soorten die voorkomen op hogere drogere gedeeltes in een beekdal. Deze beplanting is aangeplant. Aflopend naar de beek toe gaat de beplanting over in natte beekbegeleidende vegetatie (onderdeel van de kwantitatieve EHS). Deze vegetatie bestaat uit plas-dras vegetatie met groepen bomen (berk, els, populier) - deels spontane ontwikkeling. Op de overgang naar de Aa wordt vastgelegd met wilgen (aangeplant).
- Met de ingreep wordt de EVZ rondom de Aa gerealiseerd*, als onderdeel van de ecologische hoofdstructuur. Hierdoor gaat het gebied fungeren als stapsteen tussen de Kilsdonkse Molen en Kasteel Heeswijk, mede mogelijk door de inrichting van enkele aanliggende gronden door het Waterschap.

* De Aa kent de aanduiding 'ecologische verbindingzone'. Gebaseerd op deze aanduiding is deze nog niet gerealiseerd, en daarmee nog geen ecologische hoofdstructuur. Indien een EVZ is gerealiseerd wordt deze opgenomen als EHS.

ELINGS

Met de inrichting van graslanden en poelen wordt langs de Aa een ecologische verbindingzone gerealiseerd. Het waterschap heeft voor de ecologische verbinding langs de Aa enkele doelsoorten voor ogen, te weten: struweelvogels, kamsalamander, heikikker, grote modderkruiper, kleine modderkruiper en drijvende waterweegbree.

De te realiseren poelen kunnen functioneren als leefgebied voor kamsalamander, heikikker en andere soorten amfibieën. De poelen kunnen voor deze soorten een stapsteen vormen tussen Kasteel Heeswijk en de Kildonkse Molen. Een reeds aangelegde faunatunnel onder de Heeswijkseweg geeft de dieren de mogelijkheid veilig deze weg te passeren.

Tegen de keermuur rond het bedrijfsterrein wordt een aardenwal van circa 2 – 3 meter hoog gerealiseerd. Om het bedrijfsterrein vanuit het dorp aan het zicht te onttrekken wordt op de wal struweel en boomgroepen aangeplant. Hiervoor worden soorten gebruikt die thuishoren in het beekdallandschap. Deels aangeplant, deels spontane ontwikkeling (aangeplant struweel dient als bronmateriaal voor verdere verspreiding en ontwikkeling. Het struweel op de wal vormt een voedselbron voor struweelvogels en geeft deze soorten nestgelegenheid. Hierdoor wordt het gebied aantrekkelijk als vestigingsplek voor dit type vogelsoorten. Op de overgang van het struweel naar het grasland kan een zoomvegetatie tot ontwikkeling komen van hogere kruiden. Een dergelijke zoom heeft veel waarde voor kleine fauna, zoals insecten en kleine zoogdieren, ze vinden hier dekking en voedsel.

Tussen het struweel en de Aa wordt een zone van circa 12 meter ingericht ten dienste van de beek. Deze zone wordt verlaagd om te dienen als waterretentie. De graslanden ten westen van het bedrijfsterrein sluiten aan op deze plas/dras zone. Deze bloemrijke graslanden zijn van betekenis voor vlinders en andere insecten en deze vormen weer voedsel voor vogels en zoogdieren.

De nieuwe inrichting van het plangebied creëert voorwaarden voor de ontwikkeling van landschappelijke en ecologische waarden die passen bij de karakteristieke kenmerken van een laaglandbeekdal. Met de herinrichting wordt een uitgangssituatie gecreëerd waarmee de mogelijkheid wordt geboden dat kenmerkende soorten die elders langs de beek nog aanwezig zijn zich (opnieuw) vestigen in het plangebied. Daarnaast maakt de nieuwe inrichting van het plangebied het makkelijker voor soorten om langs de Aa te migreren. Door de beperkte omvang van het plangebied zal geen volledig

functionerend beekdalsysteem ontstaan op deze plek. Er wordt echter wel een plek gecreëerd die waardevol kan zijn als leefgebied voor dieren, zoals amfibieën, vogels, insecten en kleine zoogdieren en die kan functioneren als stapsteen voor migratie langs de Aa (Staro, 2016).

Kwantitatief

In de figuur op pagina 13 is de compensatie van de EHS opgenomen.

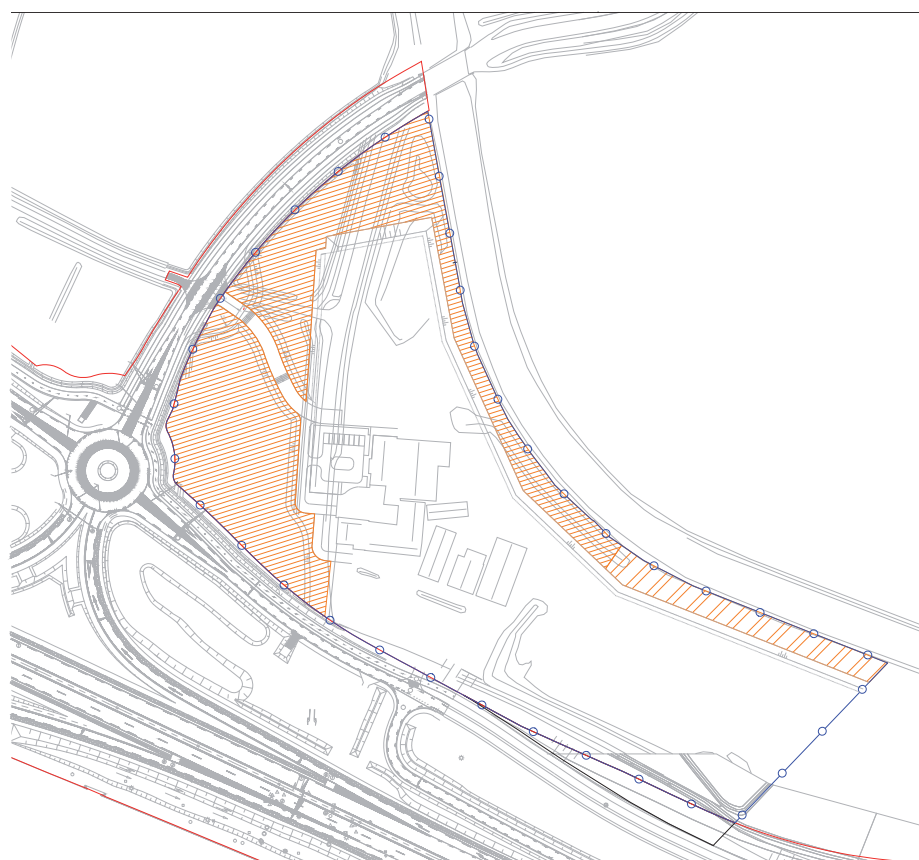
Binnen het plangebied is 1,39 ha EHS aanwezig ná realisatie van de plannen. Hiervan is 1,21 ha EHS als compensatie.

Uitvoering

De fysieke gebiedsontwikkeling wordt in gang gezet na het vaststellen van het bestemmingsplan. De ontwikkeling van het bedrijfsterrein en de EHS compensatie gaan hand in hand. De concrete realisatieplanning is onder meer afhankelijk van de bestemmingsplan procedure.

Beheer

Het beheer van het gebied zal worden uitgevoerd door een gecertificeerde loonwerker. Daarbij wordt het beheer uitgevoerd conform de geldende richtlijnen. Op deze wijze wordt het gebied ook op lange termijn duurzaam in stand gehouden worden.

Legenda oppervlakten

 gerealiseerde EHS
1,2141 ha

 bestaande EHS
0,1742 ha

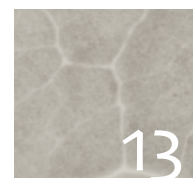
totaal EHS na realisatie 1,3883 ha

 Plangrens (gebaseerd op kadastrale grenzen en PIP grens)

Areaal EHS na realisatie

ELINGS

13

Bijlage

Analyse ecologische waarden gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden

Staro, augustus 2015

Analyse ecologische waarden gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden

Datum : 12 augustus 2015
Projectnummer : 15-0186
Opdrachtgever : Elings
Zwanenburgseweg 6a
5473 KT Heeswijk-Dinther
Auteur : Ir. E.J.F. Claassen

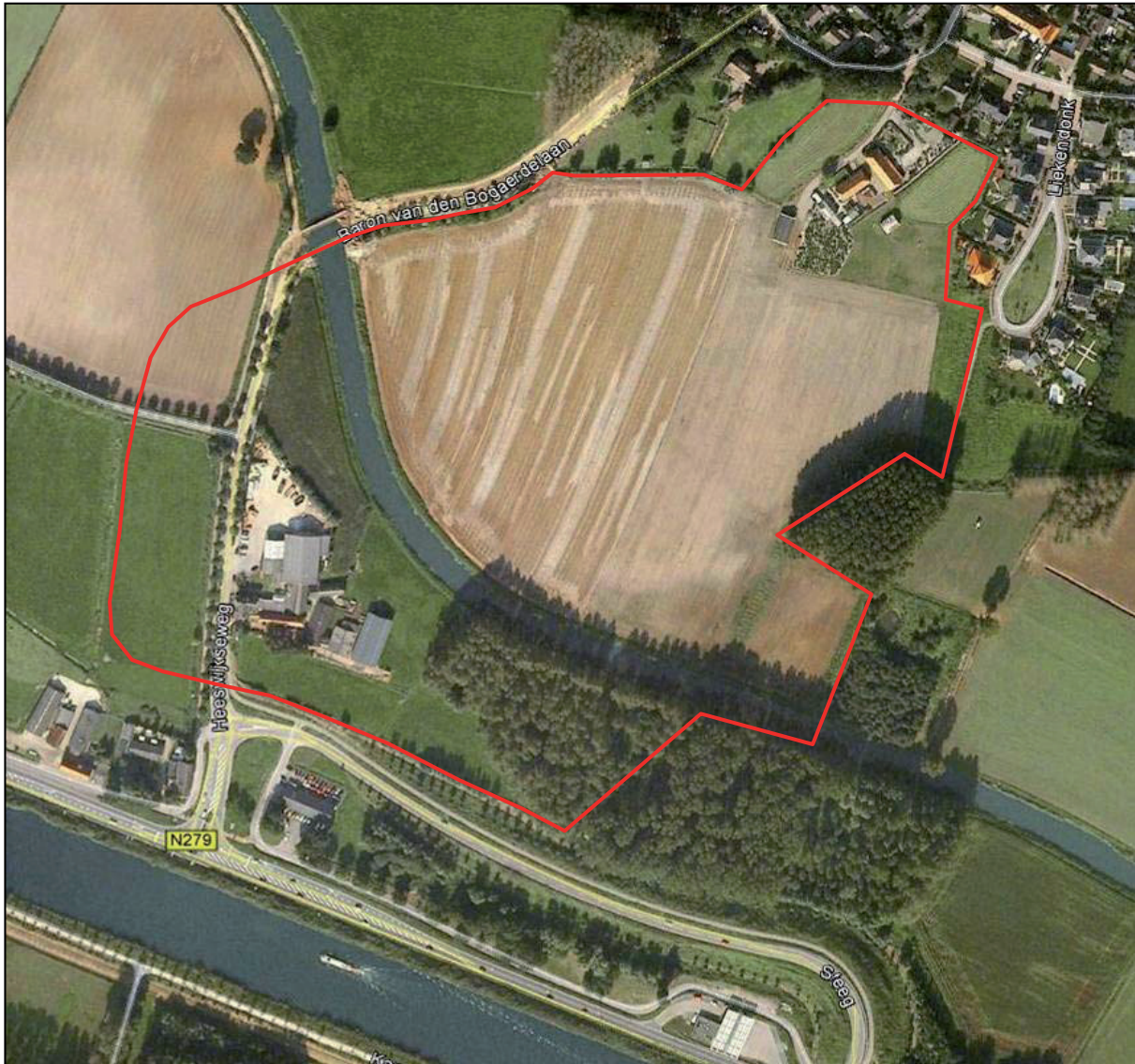
Inleiding

Voor het gebied tussen de zuidrand van Heeswijk-Dinther (gemeente Bernheze) en de N279 zijn plannen in ontwikkeling voor een gebiedsontwikkeling. Deze gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden heeft tot doel de landschappelijke en ecologische kenmerken en waarden die in het gebied aanwezig zijn, duurzaam te ontwikkelen. Daarnaast is het doel de nimby-situatie rondom het bedrijf van Gebr. Dijkhoff op te heffen.

De gebiedsontwikkeling beoogt een ontwikkeling te realiseren van de landschaps-, natuur- en ecologische kenmerken en waarden van het gebied. Deze notitie beschrijft een analyse van deze kenmerken en waarden om daarmee te onderbouwen dat met de voorgestelde gebiedsontwikkeling daadwerkelijk de juiste randvoorwaarden worden gecreëerd om een vergroting van de landschaps-, natuur- en ecologische kenmerken en waarden te kunnen bereiken.

Ligging plangebied

Het plangebied van de gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden ligt ten zuiden van de kern Heeswijk-Dinther. Het gebied met een omvang van ongeveer 13 hectare wordt ingeklemd tussen de N279 aan de zuidrand en de dorpsrand van Heeswijk aan de noordrand. De nieuwe toegangsweg van Heeswijk vormt de westelijke begrenzing, en de agrarische perceelsgrenzen vormen de oostelijke grens. Het plangebied ligt in het beekdal van de Aa, welke het gebied doorsnijdt. De begrenzing is weergegeven in figuur 1.

Figuur 1. Ligging plangebied (rood omlijnd)

Huidige situatie

In de huidige situatie bestaat het plangebied ten noorden van de Aa voornamelijk uit landbouwpercelen. Dit betreft akkers met bieten en tarwe en een klein weiland. Ten noorden van de bietenakker loopt een kleine sloot op de grens van het plangebied. Ten zuiden van de Aa ligt het bedrijfsterrein van Gebr. Dijkhoff. Aan de oostzijde van het bedrijfsterrein ligt, deels binnen het plangebied, een populierenbosje. In de noordpunt ligt een graslandje met een poel. Ten westen van de Heeswijkseweg liggen enkele percelen weiland. Langs de Heeswijkseweg ligt een sloot en staan bomen. De Aa maakt onderdeel uit van het plangebied. Deze is gekanaliseerd en stroomt tussen twee dijkes.

Gebiedsontwikkeling

De gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden neemt de gebiedskenmerken van het beekdallandschap als uitgangspunt. In het plan wordt ruimte gecreëerd voor water en natuur rondom de Aa. Met het verleggen van de Aa ontstaan ontwikkelingskansen voor de dynamiek van de beek en het natuurlijke systeem. Rondom de verlegde Aa wordt een zone gerealiseerd met natte graslanden en poelen. Tevens wordt het reeds aanwezige natte loofbos uitgebreid. Met de natuurlijke inrichting

van het plangebied wordt een ecologische verbindingzone langs de Aa gerealiseerd. Het plangebied vormt daarmee een stapsteen tussen Kasteel Heeswijk en de Kildonkse Molen.

Ten zuiden van de Aa wordt het bedrijfsterrein van Gebr. Dijkhoff vergroot. In de dorpsrand van Heeswijk worden enkele woningen gebouwd.

Kenmerken en waarden

De landschappelijke en ecologische kenmerken en waarden van het plangebied hangen nauw samen met de ligging in het beekdal van de Aa. Van oorsprong is de Aa ter hoogte van het plangebied een langzaam stromende laaglandbeek met vrij veel meanders en een goed ontwikkelde watervegetatie alsmede een rijke fauna. Het omliggende landschap bestaat van oorsprong uit een mozaïek van soortenrijke hooilanden, moerasjes, vochtige en natte loofbossen en vaak ook knotbomenrijen en singels. Van dit oorspronkelijke beekdallandschap is in het plangebied relatief weinig bewaard gebleven.

Ecologische potenties

Huidige situatie

In de huidige situatie zijn de ecologische potenties in het plangebied laag. De oorzaak hiervan ligt vooral in het sterk gereguleerde waterpeil van de Aa en het gebrek aan dynamiek en het agrarische en bedrijfsmatige gebruik van de gronden in het plangebied. Met name de kanalisatie van de Aa heeft ertoe geleid dat de omstandigheden dusdanig zijn veranderd dat kenmerkende waarden zijn verdwenen of drastisch zijn verminderd.

De akkers en weilanden vormen vanwege het intensieve gebruik ongeschikt leefgebied voor veel van de karakteristieke flora en fauna van het beekdallandschap. De plantengroei in de Aa is eenvormig. Gelet op de structuur en het normprofiel komen in de beek geen noemenswaardige soorten vogels en amfibieën voor. Plaatselijk in het Aa-systeem komt de beschermde vissoort kleine modderkruiper voor.

Het is bekend dat op een afstand van nul tot vijf kilometer van het plangebied enkele beschermde plant- en diersoorten voorkomen, waaronder grote keverorchis, stijf hardgras, kamsalamander, heikikker, rugstreeppad, waterspitsmuis en das. Voor deze soorten ontbreekt geschikt habitat binnen het plangebied. Mogelijk komen deze soorten (deels) voor in de omgeving van Kasteel Heeswijk.

Binnen het plangebied is leefgebied aanwezig voor algemene soorten amfibieën, zoals gewone pad, bruine kikker en kleine watersalamander. Deze soorten kunnen voorkomen in de slootjes en poel binnen het plangebied. Daarnaast kan het plangebied tot het (grotere) leefgebied behoren van algemene soorten vlinders, libellen, zoogdieren en vogels.

Nieuwe situatie

De nieuwe inrichting van het plangebied creëert voorwaarden voor de ontwikkeling van landschappelijke en ecologische waarden die overeenkomen met de karakteristieke kenmerken van een laaglandbeekdal. De te realiseren natte zone geeft ruimte aan de Aa, natte graslanden en poelen. Doordat in deze zone de Aa ruimte krijgt, ontstaat min of meer natuurlijke dynamiek en de daarbij behorende spontane processen van verlanding, erosie en sedimentatie. Variërend in de ruimte ontstaan snel- en langzaam stromende delen in de beek, natte graslanden, ruigtes, poelen en struwelen welke veel kans bieden voor watergebonden flora, vissen, amfibieën, (moeras-)vogels en talloze ongewervelden.

Stroomopwaarts, in het gebied Aa-Broeken nabij Veghel, komen nog kenmerken plantensoorten voor, waaronder bosbies, holpijp, waterviolier, bosanemoon, waterkruiskruid en lange ereprijs. Ongeveer een kilometer stroomafwaarts van het plangebied ligt een fraai stukje beekdal nabij Kasteel Heeswijk. Het beekdal wordt hier gekenmerkt door vochtige tot natte loofbossen met een rijke ondergroei die bestaat uit onder meer slanke sleutelbloem, bosanemoon, grote keverorchis, eenbes, moesdistel en witte klaverzuring. Het gebied is mede door de diversiteit aan levensgemeenschappen (bossen, graslanden, ruigten en wateren), rijk aan diverse vogelsoorten (onder meer boomklever, appelvink, kleine bonte specht en nachtegaal), dagvlinders, amfibieën en kleine zoogdieren. Nabij Middelrode en Berlicum liggen enkele oude beekmeanders. De vegetatie in en langs deze wateren bestaat onder meer uit krabbescheer, zwanebloem, grote boterbloem en watergentiaan.

Met de gebiedsontwikkeling wordt een uitgangssituatie gecreëerd waarmee de mogelijkheid wordt geboden dat kenmerkende soorten die elders langs de beek nog aanwezig zijn zich (opnieuw) vestigen in het plangebied. Daarnaast maakt de nieuwe inrichting van het plangebied het makkelijker voor soorten om langs de Aa te migreren.

Met de gebiedsontwikkeling wordt een uitgangssituatie gerealiseerd van waaruit kenmerkende landschappelijke en ecologische waarden zich kunnen ontwikkelen. Voor deze ontwikkeling zijn tijd en beheer belangrijke factoren. Daarnaast is er natuurlijk nooit vooraf te voorspellen wat er daadwerkelijk zal gaan gebeuren in het gebied.

In het plangebied is vooral aan de noordzijde van de Aa ruimte voor deze ontwikkelingen. Het bedrijfsterrein van Gebr. Dijkhoff beperkt de ontwikkelingsmogelijkheden aan de zuidzijde van de Aa.

Op termijn kan een laaglandbeekdal ontstaan met natte, soortenrijke graslanden, ruigte, moeras, struweel en natte bossen. Door de toename aan variatie in aanwezige habitats, vegetatietypen, stroomsnelheden en beekmorfologie zal in de loop der tijd de ecologische waarde van het plangebied naar verwachting sterk toenemen.

Aanbevelingen

In relatie tot het gehele beekstelsel van de Aa is het plangebied beperkt van omvang. Daarnaast ligt het geïsoleerd tussen landbouwgebieden. Het zal daarom niet mogelijk zijn het gehele palet van habitattypen, beekdynamiek en soorten in het plangebied tot ontwikkeling te laten komen. Dit betekent dat er keuzes moeten worden gemaakt in de te realiseren doelen van natuurontwikkeling die passen bij de omvang en situatie van het plangebied. Dit kan bijvoorbeeld zijn soortenrijke natte graslanden en poelen.

Bij het bereiken van de gekozen natuurdoelen zijn tijd en beheer belangrijke factoren. Het kost tijd om de gewenste landschappelijke en ecologische waarden tot ontwikkeling te laten komen. Daarnaast kan met het beheer de ontwikkeling (gedeeltelijk) in de gewenste richting worden gestuurd. Hiervoor is het noodzakelijk dat de ontwikkelingen nauwgezet worden gevolgd middels een monitoringsprogramma. Het verdient aanbeveling het beheer en de monitoring van het gebied op een professionele manier aan te pakken. Dit geeft een grote kans van slagen in het bereiken van de gewenste natuurdoelen.

Aansluiting van de gebiedsontwikkeling op het gebied nabij Kasteel Heeswijk kan voor de natuurontwikkeling langs de Aa grote meerwaarde opleveren. Het natuurlijke beekstelsel van de Aa wordt hierdoor completer en robuuster en kan beter functioneren als ecologische verbindingzone.

Bijlage

Analyse ecologische waarden gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden

Staro, december 2016

Ecologische onderbouwing gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden

Datum : 20 december 2016
Projectnummer : 16-0366
Opdrachtgever : Elings
Zwanenburgseweg 6a
5473 KT Heeswijk-Dinther
Auteur : Ir. E.J.F. Claassen

Inleiding

Voor het gebied tussen de zuidrand van Heeswijk-Dinther (gemeente Bernheze) en de N279 zijn plannen in ontwikkeling voor een gebiedsontwikkeling. Deze gebiedsontwikkeling Heeswijkse Aa-Beemden heeft tot doel de landschappelijke en ecologische waarden te vergroten. Daarnaast is het doel de nimby-situatie rondom het bedrijf van Gebr. Dijkhoff op te heffen.

Deze notitie beschrijft de waarden van het gebied in de huidige situatie en geeft een beschrijving van de potentiële ecologische waarden die met de nieuwe inrichting behaald kunnen worden. Tevens wordt beschreven wat de aannemelijke situatie was in het voormalige populierenbos.

Huidige situatie

In de huidige situatie bestaat het plangebied uit het bedrijfsterrein (inclusief het voormalig bosperceel) van Gebr. Dijkhoff, de strook tussen het bedrijfsterrein en de Aa en de graslanden ten westen van het bedrijfsterrein.

De noordgrens van het plangebied wordt gevormd door de Aa. Deze is gekanaliseerd en stroomt tussen twee dijkjes. Van oorsprong is de Aa ter hoogte van het plangebied een langzaam stromende laaglandbeek met vrij veel meanders en een goed ontwikkelde watervegetatie alsmede een rijke fauna. Het omliggende landschap bestaat van oorsprong uit een mozaïek van soortenrijke hooilanden, moerasjes, vochtige en natte loofbossen en vaak ook knobbomenrijen en singels. Van dit oorspronkelijke beekdallandschap is in de omgeving van het plangebied relatief weinig bewaard gebleven. De oorzaak hiervan ligt vooral in het sterk gereguleerde waterpeil van de Aa en het gebrek aan dynamiek. Met name de kanalisatie van de Aa heeft ertoe geleid dat de omstandigheden dusdanig zijn veranderd dat kenmerkende waarden zijn verdwenen of drastisch zijn verminderd.

In de huidige situatie zijn de ecologische waarden in het plangebied laag. De oorzaak hiervan ligt vooral in het agrarische en bedrijfsmatige gebruik van de gronden in het plangebied. De zone langs de Aa bestaat uit grazige, ruige vegetatie die jaarlijks wordt gemaaid. Het grootste deel van de graslanden is in agrarisch gebruik. Het bedrijfsterrein heeft vanwege het intensieve gebruik geen ecologische waarde. Binnen het plangebied kunnen algemene soorten amfibieën voorkomen, zoals bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander. Tevens is het mogelijk dat het gebied, met uitzondering van het bedrijfsterrein, tot het leefgebied behoort van algemene soorten zoogdieren, zoals haas, vos, wezel, hermelijn, bunzing, mol en diverse algemene muizensoorten. In de huidige situatie is er voor vogels weinig broedgelegenheid in het plangebied. Wel kan het gebied als foerageergebied functioneren voor diverse vogelsoorten.

Populierenbos

Ten oosten van het bedrijfsterrein van Gebr. Dijkhoff heeft een populierenbos gestaan. In juli 2010 is het merendeel van de bomen tijdens een zware storm omgewaaid. Dit is de aanleiding geweest het perceel op te ruimen en de bomen te verwijderen. De buitenste (dubbele) rij populieren langs de Aa is behouden.

Volgens de heer Dijkhoff is het bos altijd eigendom geweest van een klompenmaker. De bomen waren bedoeld als hout voor klompen en werden met dat doel geteeld. Om een lange, dikke, takvrije stam te krijgen (goed hout voor klompen) werden regelmatig de onderste takken van de bomen gesnoeid. Het perceel werd tevens begraasd met verschillende soorten vee. Op de grens van het perceel staan in de huidige situatie nog de palen van de afrastering die hier op duiden (zie foto 1 en 2); het prikkeldraad is door de omgevallen bomen voor het grootste deel afgebroken en ligt op de grond, de palen staan er nu nog.

Foto 1. Palen van voormalige afrastering in het bos

Foto 2. Palen van vroegere afrastering langs nog aanwezige bomen

Het bos dat in de huidige situatie nog aanwezig is, grenzend aan het bedrijfsterrein, is van een andere eigenaar en is altijd op een andere manier gebruikt/beheerd, namelijk "niets doen beheer". Het is zodoende niet vanzelfsprekend dat de situatie zoals die in het aangrenzende bos te zien is ook in het verwijderde bos aanwezig is geweest.

Het is aannemelijk dat vanwege de begrazing en het beheer gericht op (klompen)houtproductie het bos feitelijk een soort boomweide moet zijn geweest. Het zal in ieder geval een open karakter hebben gehad met weinig struikvormers in de onderbegroeiing. Het vee zal de grazige vegetatie kort hebben gehouden waardoor er geen ruigtevegetatie kon ontstaan.

Een foto uit 2012 (foto 3) laat zien dat in de kern van het aangrenzende (nog bestaande) bos de ondergroei voornamelijk bestaat uit rietruigte. Dit duidt op vochtige tot natte omstandigheden. Aangezien het verwijderde bos aansloot aan dit bos kan worden aangenomen dat ook in het verwijderde bos sprake was van dergelijke vochtige tot natte omstandigheden. Door de begrazing zal er echter geen overdadige rietruigte zijn ontstaan. Op een foto van de familie Dijkhoff uit 2004 (foto 4) is te zien dat er in het voormalige bos weinig struiken aanwezig waren. De foto toont wel enige begroeiing van riet op de bosbodem.

Volgens de Bodematlas van de provincie Noord-Brabant (<http://kaartbank.brabant.nl/viewer/app/bodematlas>) ligt ter plaatse van het bos de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 0 en 60 cm beneden maaiveld. De gemiddeld laagste grondwaterstand ligt tussen 60 en 160 cm beneden maaiveld.

Door het (vrijwel) ontbreken van een struiklaag is voor vogels weinig dekking, voedsel en broedgelegheid te vinden. Het is mogelijk dat vogelsoorten als ekster, zwarte kraai, roek en/of buizerd in een dergelijk bos nestelen.

Foto 3. Ondergroei van rietruigte in het aangrenzende bos (situatie 2012)

Foto 4. Situatie in 2004 in het voormalige bos.

Uit gegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFP - quickscanhulp.nl 10-07-2014 10:28:45) blijkt dat in de ruimere omgeving (tot 5 km) enkele wettelijk beschermde plantensoorten voorkomen waarvan de volgende (ook) bos(randen) als standplaats (kunnen) hebben: grote keverorchis en prachtklokje. Gezien het feit dat beide soorten vrij zeldzaam zijn is het hiermee niet gezegd dat deze soorten in het bos voorkwamen.

Op een afstand van 1 – 5 km van het plangebied komen volgens de NDFP de amfibieënsoorten kamsalamander, heikikker en rugstreeppad voor. Kamsalamander wordt volgens De amfibieën en reptielen van Nederland (Creemers & Van Delft, 2009) aangetroffen in een landschap dat wordt gekenmerkt door kleinschaligheid in de directe omgeving van het voortplantingswater. Op de zandgronden en in beekdalen bestaat het voortplantingswater van kamsalamander uit poelen, vijvers, matig voedselrijke vennen en leemputten. De poel naast het bedrijfsterrein is in 2014 onderzocht op aanwezigheid van kamsalamander met als uitkomst dat de soort hier niet voorkomt. Doordat in de directe omgeving van het voormalige bos geen voortplantingswater voor kamsalamander aanwezig is, is het niet aannemelijk dat deze soort in het bos voorkwam.

Volgens De amfibieën en reptielen van Nederland (Creemers & Van Delft, 2009) is de heikikker een soort die nauwelijks wordt aangetroffen in te intensief gebruikt agrarisch landschap, rond infrastructuur en bebouwing. De soort heeft een voorkeur voor heide, hoogveen, laagveen en halfnatuurlijk grasland. Nabij het voormalige bos ontbreken deze landschapstypen en is bovendien sprake van aanwezigheid van infrastructuur, bebouwing en agrarisch gebruikte gronden. Het wordt zodoende niet aannemelijk geacht dat de heikikker in het voormalige bos voorkwam.

Rugstreeppad is een soort van dynamische milieus met vergraafbare grond. Het voortplantingswater van deze soort bestaat uit ondiepe, snel opwarmende (tijdelijke) wateren. Dit type wateren is niet aanwezig in de directe omgeving van het voormalige bos. Het wordt zodoende niet aannemelijk geacht dat de rugstreeppad in dit bos voorkwam.

Uit de gegevens van de NDFP blijkt dat op een afstand van 1 – 5 km van het plangebied de strikt beschermde zoogdiersoorten das en waterspitsmuis voorkomen. Gezien de ligging van het bos in een smalle strook tussen de Aa en de provinciale weg N279 en de aanwezigheid van het bedrijfsterrein is het niet aannemelijk dat in dit gebied de das een vaste rust- en verblijfplaats heeft. Het is niet uit te sluiten dat dassen door het gebied migreren, bijvoorbeeld langs de Aa. Daarbij kunnen ze ook in het (voormalige) bos komen. De waterspitsmuis komt voor in en langs schoon, niet te voedselrijk, vrij snel stromend tot stilstaand water met een behoorlijk ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers. Gezien de grondwaterstanden was waarschijnlijk in het voormalige bos geen permanent oppervlaktewater aanwezig. Dit betekent dat geen leefgebied voor waterspitsmuis aanwezig was. Uiteraard kan het bos tot het leefgebied hebben behoord van algemene zoogdiersoorten zoals vos, haas, ree, hermelijn, bunzing en wezel.

Binnen het voormalige bos was leefgebied aanwezig voor algemene soorten amfibieën, zoals gewone pad, bruine kikker en kleine watersalamander. Deze soorten kunnen voorkomen in slotjes en de poel in de directe omgeving van het bos. Daarnaast kan het bos tot het (grotere) leefgebied hebben behoord van algemene soorten vlinders, libellen, zoogdieren en vogels.

Nieuwe inrichting en beheer

De herinrichting van het gebied neemt de gebiedskenmerken van het beekdallandschap als uitgangspunt. De graslanden in het plangebied, ten westen van het bedrijfsterrein, worden ingericht en beheerd als bloemrijke graslanden. Dit type vochtige tot natte graslanden hoort oorspronkelijk thuis in een beekdal. In de zone langs de Aa wordt een plasdras zone gerealiseerd. Hier worden ook poelen aangelegd. Met de herinrichting van het gebied blijft de loop en het profiel van de Aa ongewijzigd. De plannen hebben zodoende geen invloed op het watersysteem en de afvoer van de Aa.

Om het zicht vanuit het dorp op het bedrijfsterrein te ontnemen (wens omwonenden), wordt tegen de keermuur rond het bedrijfsterrein een wal van circa 2 – 3 meter hoog gerealiseerd. Op deze wal worden bomen en struweel aangeplant.

Met de inrichting van graslanden, plasdras zone en poelen wordt langs de Aa een ecologische verbindingzone gerealiseerd. Het waterschap heeft voor de ecologische verbinding langs de Aa enkele doelsoorten voor ogen, te weten: struweelvogels, kamsalamander, heikikker, grote modderkruiper, kleine modderkruiper en drijvende waterweegbree.

De te realiseren poelen kunnen functioneren als leefgebied voor kamsalamander, heikikker en andere soorten amfibieën. De poelen kunnen voor deze soorten een stapsteen vormen tussen Kasteel Heeswijk en de Kildonkse Molen. Een reeds aangelegde faunatunnel onder de Heeswijkse weg geeft de dieren de mogelijkheid veilig deze weg te passeren.

De poelen dienen afgestemd te worden op de eisen die amfibieën stellen aan hun voortplantingswater. Dat wil zeggen flauwe oevers, bij voorkeur 1:3 of minder. Het is belangrijk om met name de noordelijke oever flauw te maken, deze wordt beschenen door de zon en is daarom aantrekkelijk voor warmteminnende soorten. Om optimaal voor amfibieën te functioneren, dient er geen (of liefst zo weinig mogelijk) vis in de poelen te kunnen leven. Dit betekent dat de poelen bij voorkeur niet meer dan 1 meter beneden de laagste grondwaterstand moeten worden uitgegraven. Bij voorkeur dient de poel niet door beekwater te worden overstroomd. Het beekwater kan de waterkwaliteit in de poel negatief beïnvloeden en kan ervoor zorgen dat vissen in de poel komen. Bij de afmetingen van de poelen kan het best worden uitgegaan van een wateroppervlakte met een doorsnede van circa 20 – 30 meter. Te kleine poelen (minder dan 10 meter doorsnede) vragen regelmatig onderhoud, omdat ze snel dichtgroeien en verlanden.

Om dichtgroeien van de poelen te voorkomen, worden ze periodiek opgeschoond. Dit is nodig als de vegetatie meer dan de helft van het oppervlak van de poel bedekt. Schoningswerkzaamheden worden bij voorkeur uitgevoerd tussen half augustus en half oktober. Er zijn dan nauwelijks amfibieën in het water.

Tegen de keermuur rond het bedrijfsterrein wordt een aardenwal van circa 2 – 3 meter hoog gerealiseerd. Om het bedrijfsterrein vanuit het dorp aan het zicht te onttrekken (wens omwonenden) worden bomen en struweel op de wal aangeplant. Hiervoor worden boomsoorten gebruikt die thuishoren op de hogere delen in het beekdallandschap, zoals zomereik, gewone es, esdoorn en haagbeuk. Ook voor de aanplant van struweel wordt gekozen voor gebiedseigen soorten, zoals eenstijlige meidoorn, sleebes, gewone vlier, egelantier en vuilboom.

De bomen en het struweel op de wal vormen een voedselbron voor struweelvogels en geeft deze soorten nestgelegenheid. Hierdoor wordt het gebied aantrekkelijk als vestigingsplek voor dit type vogelsoorten.

Op de overgang van het struweel naar het grasland kan een zoomvegetatie tot ontwikkeling komen van hogere kruiden. Een dergelijke zoom heeft veel waarde voor kleine fauna, zoals insecten en kleine zoogdieren, ze vinden hier dekking en voedsel.

Tussen het struweel en de Aa wordt een plasdras zone van circa 12 meter ingericht ten dienste van de beek. Deze zone wordt verlaagd om te dienen als waterretentie. Verspreid in deze zone worden enkele groepjes bomen aangeplant. Hiervoor worden soorten toegepast zoals, zwarte els, populier en berk.

Het streefbeeld voor de graslanden ten westen van het bedrijfsterrein is vochtig hooiland. Het gaat om bloemrijke graslanden waar soorten kunnen voorkomen als dotterbloem, echte koekoeksbloem, waterkruiskruid, grote ratelaar, gewone rolklaver, moerasrolklaver, geel walstro, scherpe

boterbloemen pinksterbloem. Door microgradiënten in hoogte en grondwaterstand ontstaan overgangen en verschillende soortencombinaties. Deze bloemrijke graslanden zijn van betekenis voor vlinders en andere insecten en deze vormen weer voedsel voor vogels en zoogdieren.

Om dit type grasland optimaal te laten ontwikkelen is enige verschraling nodig. Dit wordt bereikt door de graslanden minimaal een keer per jaar te maaien en het maaisel af te voeren omstreeks eind juli. Het heeft de voorkeur om de graslanden gefaseerd te maaien, zodat hogere vegetatie aanwezig blijft waar insecten en hun eitjes gespaard worden en waar planten tot zaadzetting kunnen komen. Eventueel kan extensief worden nabeweid. Hierbij is het echter van belang dat de bodem niet te nat is. Bij een te natte situatie veroorzaakt het vee veel vertrapping van de bodem. Het heeft de voorkeur met het beheer van de graslanden aan te sluiten op nog te ontwikkelen natuur aan de overzijde van de Heeswijkse weg.

Beekdallandschap

De nieuwe inrichting van het plangebied creëert voorwaarden voor de ontwikkeling van landschappelijke en ecologische waarden die passen bij de karakteristieke kenmerken van een laaglandbeekdal. Met de herinrichting wordt een uitgangssituatie gecreëerd waarmee de mogelijkheid wordt geboden dat kenmerkende soorten die elders langs de beek nog aanwezig zijn zich (opnieuw) vestigen in het plangebied. Daarnaast maakt de nieuwe inrichting van het plangebied het makkelijker voor soorten om langs de Aa te migreren.

Door de beperkte omvang van het plangebied zal geen volledig functionerend beekdalsysteem ontstaan op deze plek. Er wordt echter wel een plek gecreëerd die waardevol kan zijn als leefgebied voor dieren, zoals amfibieën, vogels, insecten en kleine zoogdieren en die kan functioneren als stapsteen voor migratie langs de Aa.